NORAKSTS
Lieta Nr.A42780208
A00179-10/42

SPRIEDUMS
Latvijas tautas vārdā

Rēzeknē 2010.gada 5.maijā

Administratīvā rajona tiesa šādā sastāvā:
tiesnesis M.Šļakota,

piedaloties pieteicējam *J.Ē.*, pieteicēja pārstāvim *V.P.*, atbildētāja Latvijas Republikas pusē pieaicināto iestāžu – Kultūras ministrijas pārstāvim *N.Z.* un Tieslietu ministrijas pārstāvim *K.S.*,
atklātā tiesas sēdē izskatīja administratīvo lietu, kas ierosināta pēc *J.Ē.* pieteikuma par Kultūras ministrijas 2008.gada 6.jūnija lēmuma Nr.2.1.-18.7 atcelšanu un labvēlīga administratīvā akta izdošanu.

Aprakstošā daļa

[1] *J.Ē.* (turpmāk arī – pieteicējs) vērsās Valsts arhīvu ģenerāldirekcijā lūdzot izsniegt arhīva izziņas par nostrādāto laiku.

Ar 2008.gada 18.aprīļa vēstuli Nr.1-16/Ē-7 Valsts arhīvu ģenerāldirekcija informēja pieteicēju, ka izziņas var saņemt jebkurš pieprasītājs tikai pēc samaksas veikšanas, jo arhīva izziņu sagatavošana ir valsts arhīvu sistēmas iestāžu maksas pakalpojums. Tas, ka pieteicējam ir notiesātas personas statuss pats par sevi nerada pamatu atvieglojumu saņemšanai par valsts arhīvu sniegtajiem maksas pakalpojumiem, jo normatīvie akti neparedz atbrīvojumu vai maksas par izziņas sniegšanu samazināšanu personai, kas izcieš sodu brīvības atņemšanas iestādē. Tāpat ģenerāldirekcija norādījusi, ka pēc aptuveniem aprēķiniem izziņu sagatavošana varētu maksāt vairāk kā simt četrdesmit latu.

[2] Pieteicējs ar 2008.gada 28.aprīļa vēstuli vērsās Kultūras ministrijā, izsakot šādus lūgumus:

[2.1] atbrīvot pieteicēju kā uz mūžu ieslodzīto no maksāšanas pienākuma Latvijas Republikas arhīviem par pieteicējam nepieciešamo darba stāžu apliecinošo izziņu sagatavošanu un nosūtīšanu iesniegšanai tiesā un Valsts sociālās apdrošināšanas aģentūrā (turpmāk – VSAA);

[2.2] gadījumā, ja pieteicēja prasījums netiek apmierināts, saskaņā ar Administratīvā procesa likuma (turpmāk – APL) 98.pantu sniegt uzziņu par to, kā pieteicējs var realizēt Latvijas Republikas Satversmes (turpmāk – Satversme) 92.pantā garantētās tiesības un kā pieteicējs bez naudas līdzekļiem var pierādīt pret viņu pieļautos cilvēktiesību pārkāpumus.

Iesniegumā norādīts arī tas, ka pieteicējam nav iespējas strādāt un kā maznodrošinātajam viņam tika liegta jebkāda juridiskā palīdzība.

[3] Ar Kultūras ministrijas 2008.gada 6.jūnija lēmumu Nr.2.1.-18-7 (turpmāk arī – Lēmums) noraidīts pieteicēja iesniegums daļā par atbrīvošanu no maksāšanas pienākuma, kā arī noraidīts iesniegums daļā par uzziņas izsniegšanu, jo tas neattiecas uz Kultūras ministrijas kompetenci.

Lēmums pamatots ar šādiem argumentiem.

[3.1] Arhīva izziņu sagatavošana ir valsts arhīvu maksas pakalpojums, par kuru tiek aprēķināta samaksa atbilstoši Ministru kabineta 2007.gada 15.maija noteikumiem Nr.320 ,,Noteikumi par valsts arhīvu sistēmas iestāžu sniegto maksas pakalpojumu cenrādi" (turpmāk - Noteikumi Nr.320). Saskaņā ar minēto noteikumu 4.punktu, fiziskajām personām maksu par pakalpojumiem samazina vai fiziskās personas no tās atbrīvo normatīvajos aktos noteiktajos gadījumos un kārtībā. Tādejādi noteikumos ietverta vispārīga tiesību norma, atsaucoties uz citiem normatīvajiem aktiem.

[3.2] Saskaņa ar APL 17.panta otro daļu, lai noskaidrotu tiesību normas saturu, iestāde var lietot analoģijas metodi, t.i., sistēmiski analizējot līdzīgu gadījumu tiesisko regulējumu un šīs analīzes rezultātā konstatētos tiesību principus piemērojot konkrētajā gadījumā.

Ministru kabineta 2006.gada 21.novembra noteikumu Nr.940 ,,Noteikumi par informācijas sniegšanas maksas pakalpojumiem" (turpmāk – Noteikumi Nr.940) 5.punktā sniegts to gadījumu uzskaitījums, kad privātpersona tiek atbrīvota no maksas par informācijas sniegšanas pakalpojumu. Savukārt Noteikumu Nr.940 6.punktā noteikts to personu loks, kurām maksa par informācijas sniegšanas pakalpojumu tiek samazināta par 50 procentiem. Tādejādi, noskaidrojot Noteikumu Nr.320 4.punkta saturu, ņemami vērā arī Noteikumu Nr.940 nosacījumi.

[3.3] Noteikumu Nr.940 8.punkts paredz, ka Iestāde pēc pamatota iesnieguma saņemšanas ir tiesīga pieņemt lēmumu par maksas apmēra samazināšanu privātpersonām, kas nav minētas šo noteikumu 5. un 6.punktā. Iestāde izvērtē privātpersonas mantisko stāvokli un pieprasītās informācijas nepieciešamību viņas tiesisko interešu aizsardzībai un pieņem attiecīgu lēmumu.

[3.4] Notiesātas personas statuss pats par sevi nerada pamatu atvieglojumu saņemšanai par valsts arhīva sniegtajiem maksas pakalpojumiem, jo normatīvie akti šobrīd neparedz atbrīvojumu vai maksas par informācijas sniegšanas pakalpojumu samazināšanu personai, kas izcieš sodu brīvības atņemšanas iestādē.

[3.5] Saskaņā ar APL 98.panta pirmo daļu privātpersonai ir tiesības saņemt uzziņu par savām tiesībām konkrētajā tiesiskajā situācijā. Saskaņā ar APL 98.panta otro daļu iesniegumu par uzziņu iesniedz iestādē, kuras kompetencē ir jautājuma izšķiršana pēc būtības. Pieteicējs lūdzis uzziņā noradīt informāciju, kuras sniegšana neatbilst Kultūras ministrijas kompetencei, jo tā attiecas uz tiesībsargājošo institūciju rīcību un pieņemtajiem lēmumiem.

[4] *J.Ē.* 2008.gada 19.jūnijā vērsās Administratīvajā rajona tiesā ar pieteikumu. Pieteikumā un tā papildinājumos norādīts turpmāk minētais.

[4.1] Pieteicējs norāda, ka pārsūdz Lēmumu un Valsts arhīvu ģenerāldirekcijas faktisko rīcību, pieteikumu pamatojot ar šādiem argumentiem.

[4.1.1] Kultūras ministrija pieņemot Lēmumu ir pārkāpusi APL 15.panta otrajā daļā noteikto normatīvo aktu juridiskā spēka hierarhiju, jo Satversmes 89., 91. un 92.pantu normas ir pārākas par Lēmumā norādītajiem Ministru kabineta noteikumiem.

[4.1.2] Pieteicējam nav zināmas tiesību normas, saskaņā ar kurām nosakot personai darba stāžu, aprēķinot pensiju u.c. gadījumos, ir izslēdzams ieslodzījumā nostrādātais laiks. Ja šāda norma tomēr pastāv, tad ir aizliegta jebkāda diskriminācija. Ja Latvijas valdība pieteicējam vardarbīgi (pret viņa gribu, pārliecību un spējām strādāt) ir liegusi nopelnīt, pieteicējs ir atbrīvojams no visiem obligātajiem maksāšanas pienākumiem par Satversmē garantēto tiesību aizsardzību.

[4.1.3] Pieteicējs norāda, ka ar pieņemto Lēmumu viņam liegts saņemt arhīva izziņas par tiesībsargājošo institūciju rīcību un pieņemtajiem lēmumiem, bet konkrēti, par pieteicējam nozagtajiem sertifikātiem, darba stāžu par ieslodzījumā nostrādāto laiku

1966.-1970., 1981.-1985., 1988.-1990., 1993.-1998.gados un brīvībā nostrādāto laiku no 1962.gada līdz 1991.gadam, kā arī tagad ieslodzījumā kopš 2005.gada nostrādāto laiku.

Pieņemtā Lēmuma sekas būs tādas, ka sasniedzot tiesību normās noteikto pensijas vecumu (2011.gada 27.janvārī), pieteicējs nevarēs ar arhīva izziņām pierādīt savu dažādās Latvijas darba vietās nostrādāto praktiski nepārtraukto darba stāžu un nesaņems viņam atbilstošu pensiju, bet saņems to ievērojami mazākā apmērā.

[4.1.4] Pārsūdzētā Lēmuma sekas būs arī tādas, ka pieteicējs nepanāks savā krimināllietā Latvijas Republikas likumiem atbilstošu spriedumu un soda mēru.

[4.1.5] Pieņemot Lēmumu iestāde ir kļūdījusies lietderības apsvērumos – pārkāpusi APL 13.pantu un 66.panta pirmās daļas 3.punktu.

[4.2] Pieteikumā norādīts, ka ciešā kopsakarībā ar iepriekš minēto pieteicējs lūdz tiesu izvērtēt turpmāk norādīto rīcību.

[4.2.1] Jelgavas cietuma priekšnieks 2006.gada 31.jūlija atbildē Nr.8/4-2179 pieteicējam neatbildēja uz iesniegumā uzdotajiem jautājumiem par lietu pēc būtības, t.i. par Jelgavas cietumā pieteicējam „nozagto" darba stāžu par nostrādāto laiku no 1993.gada marta līdz 1998.gada oktobrim. Nav atbildēts, kur pieteicējs var saņemt šo faktu apstiprinošu izziņu.

[4.2.2] Pieteicējs 2006.gada 7.augustā vērsās Korupcijas novēršanas un apkarošanas birojā ar lūgumu izmeklēt Jelgavas cietuma administrācijas rīcību par pieteicējam ieslodzījumā „nozagto" darba stāžu un sertifikātiem. Pieteicēja iesniegums tika pārsūtīts Ieslodzījuma vietu pārvaldei, kura 2006.gada 8.septembrī sniedza pieteicējam atbildi Nr.1/3-Ē/3918.

Pieteicējs uzskata par faktiskajiem apstākļiem neatbilstošu atbildē norādīto skaidrojumu par algas nodokļu grāmatiņu izsniegšanu ieslodzītajiem, kā arī iebilst par atbildē norādīto, ka Jelgavas cietuma administrācijas pieaicinātā Jelgavas pilsētas domes komisija nevarēja pieteicējam piešķirt personas kodu un sertifikātus, jo pieteicējam nebija pases un pasi viņš saņēma tikai 1998.gada 20.februārī.

Pieteicējs norāda, ka viņš Jelgavas cietumā no 1993.gada marta līdz 1998.gada 20.februārim tika nodarbināts kā persona ar nenoskaidrotu identitāti, ieturot visus tajā laikā ar likumu noteiktos nodokļus. Pieteicējs izpildījis frēzētāja-virpotāja un koordinātu virpotāja darbus cietuma remontu-mehāniskajā cehā, kopumā nostrādājot Jelgavas cietumā līdz 1998.gada 2.oktobrim.

Jelgavas cietums nav pieteicēju reģistrējis Valsts sociālās apdrošināšanas fonda rajona pārvaldē kā darba ņēmēju no 1996.gada 1.janvāra, kā to noteica likuma „Par sociālo nodokli" 7.panta piektā daļa.

[4.2.3] Jelgavas cietuma administrācija ar spēku pieteicēju nav pielaidusi uzdot jautājumus un sniegt paskaidrojumus Jelgavas domes komisijai (kas nodarbojās ar sertifikātu piešķiršanu), kad tā darbojās Jelgavas cietumā.

[4.2.4] Pieteicējs lūdz tiesu izvērtēt, vai likumīgi netiek ieskaitīts darba stāžā ieslodzīto cietumos nostrādātais laiks komunisma režīma laikā – no 1940.gada līdz 1991.gada 1.aprīlim.

[4.2.5] Pieteicējam atbrīvošanās dienā (1998.gada 2.oktobrī) Jelgavas cietuma speciālā daļa neizsniedza sertifikātus un nodokļu grāmatiņu.

[4.2.6] Pieteicējs par prettiesisko Ieslodzījuma vietu pārvaldes 2006.gada 8.septembra atbildi iesniedza sūdzību Ieslodzījuma vietu pārvaldes priekšniekam un pieprasīja nodarītā kaitējuma atlīdzināšanu, uz ko 2006.gada 4.oktobrī saņēma atbildi Nr.1/15-Ē/4259, ka pieteicējas pretenzijas ir nepamatotas.

Pieteicējs 2006.gada 16.oktobrī nosūtīja Valsts cilvēktiesību birojam sūdzību par Ieslodzījuma vietu pārvaldes rīcību, lūdzot pārsūtīt morālā kaitējuma atlīdzināšanas prasījumu Tieslietu ministrijai. Valsts cilvēktiesību birojs minēto sūdzību Tieslietu ministrijai nav pārsūtījis. Pieteicējs uztur minēto prasību par iestādes faktisko rīcību un lūdz tiesu izlemt to pēc būtības.

[4.2.7] Pieteicējs 2008.gada 12.martā vērsās ar rakstisku iesniegumu pie Daugavpils cietuma priekšnieka jautājumā par faktiski nostrādāto laiku un sociālā nodokļa ieturēšanas periodu no 2005.gada 9.marta līdz 2005.gada 30.septembrim, lūdzot Daugavpils cietuma administrāciju izlabot kļūdu VID iesniegtajā informācijā. Atbildi pieteicējs nav saņēmis.

[4.2.8] Pieteicējs 2008.gada 27.martā vērsās ar iesniegumu pie Daugavpils cietuma priekšnieka un lūdza izsniegt izziņu par ieslodzījumā nostrādātajiem periodiem no 1982.gada 15.marta līdz 1985.gada 6.novembrim un no 1988.gada 3.novembra līdz 1990.gada 7.martam. Saņemtajā atbildē cietuma priekšnieks norāda, ka ieslodzīto darba stāžā tiek iekļauts darbs tikai pēc 1991.gada 1.aprīļa.

[5] 2009.gada 23.novembra pieteikuma papildinājumā (*lietas 86.-87.lapas*) pieteicējs informē tiesu par Kultūras ministrijā iesniegto prasījumu atlīdzināt kaitējumu Ls 20 000 (divdesmit tūkstoši) apmērā, par kuru saņemta Kultūras ministrijas 2009.gada 11.novembra vēstule Nr.3395, kurā pieteicējam sniegta atbilde, ka Ls 2000 (divi tūkstoši) prasība izskatāma tiesā jau ierosinātajā lietā.

2010.gada 26.marta pieteikuma papildinājumā pieteicējs norāda, ka groza sākotnēji tiesā pieteikto ar iestādes rīcību nodarītā kaitējuma atlīdzināšanas prasījumu pret Tieslietu ministriju groza no Ls 7000 uz Ls 1000 000.

[6] Ar Administratīvās rajona tiesas tiesneša 2009.gada 9.decembra lēmumu atbildētāja Latvijas Republikas pusē pieaicināta otra iestāde – Tieslietu ministrija. Lēmums par iestādes pieaicināšanu pamatots ar to, ka pieteikumā un tā papildinājumos pieteicējs norādījis, ka ar kaitējuma atlīdzinājuma prasījumu ir vērsies Tieslietu ministrijā, 2006.gada 16.oktobrī nosūtot sūdzību Valsts cilvēktiesību birojam un lūdzot to pārsūtīt adresātam. Minētais lūgums netika izpildīts, tāpēc Tieslietu ministrija kaitējuma atlīdzinājuma prasījumu nav izskatījusi.

Tāpat pieteicējs ir vērsis tiesas uzmanību uz to, ka iesniegumus par kaitējuma atlīdzinājumu Ls 7000 apmērā pieteicējs iesniedza Tieslietu ministrijai 2008.gada 29.jūlijā, 2008.gada 25.augustā un 2008.gada 29.decembrī. Lietas materiālos atrodas Tieslietu ministrijas 2009.gada 26.janvāra atbilde Nr.1-24/115-Ē, kas ir Tieslietu ministrijas galīgā atbilde uz minētajiem iesniegumiem un no kuras izriet, ka prasījums par kaitējuma atlīdzinājumu uzskatīts par nepamatotu.

[7] Tiesai iesniegtajā rakstveida paskaidrojumā Kultūras ministrija pieteikumu neatzina, norādot šādus argumentus.

[7.1] Pieteicējs norāda, ka Lēmums neatbilst Satversmes 89., 91. un 92.pantos noteiktajam un Lēmuma pamatojumā norādītie Ministru kabineta noteikumi neatbilst Satversmē un Latvijai saistošajos starptautiskajos līgumos noteiktajam.

Pieteicējs nav norādījis, kurus no Lēmumā minētajiem Ministru kabineta noteikumiem uzskata par neatbilstošiem Satversmei. Atbildētājs uzskata, ka Lēmums ir pieņemts pamatojoties uz spēkā esošiem normatīviem aktiem. Tiesības vērsties ar pieteikumu Satversmes tiesā ir tiesai, bet ne iestādei.

[7.2] Pašreiz normatīvajos aktos nav noteikts, ka valstij ir pienākums maksāt par notiesātu un apcietinājumā esošu personu pieprasītajiem maksas pakalpojumiem gadījumos, kad personas rīcībā nav finanšu līdzekļu. Dodot iespēju vienai konkrētai personai saņemt arhīvu izziņas bez maksas, tiktu aizskartas citu privātpersonu tiesības un tiesiskās intereses atbilstoši Administratīvā procesa likuma 6.pantam.

[7.3] Uz brīvības atņemšanas iestādēs esošām personām saskaņā ar Ministru kabineta 2005.gada 11.janvāra noteikumiem Nr.32 „Noteikumi par sociāli mazaizsargāto personu grupām" nav attiecināms arī sociāli mazaizsargāto personu

statuss. Šāds statuss attiecināms tikai uz personām, kuras atbrīvotas no brīvības atņemšanas iestādēm.

[7.4] Noteikumi Nr.940, atbilstoši to 2.punktā noteiktajam, nav piemērojami maksas pakalpojumiem, par kuriem maksa noteikta likumos, Ministru kabineta noteikumos vai pašvaldību saistošajos noteikumos. Noteikumu 3.punkts nosaka, ka maksas pakalpojumi, uz kuriem attiecas šie noteikumi, ir informācijas izsniegšana no iestādes arhīva (3.1.punkts) un informācijas sagatavošana un izsniegšana no iestādes datubāzēm (3.2.punkts). Šajos noteikumos ietvertie atvieglojumi (5. 6., 8. punkts) attiecas uz iestādēm – informācijas radītājām, bet nav attiecināmi uz izziņu izsniegšanu no valsts arhīviem, jo arhīvi ir iestādes, kas uzkrāj un saglabā citu iestāžu radīto informāciju.

[8] Tiesai iesniegtajā rakstveida paskaidrojumā Tieslietu ministrija pieteikumu neatzina, norādot šādus argumentus.

[8.1] Pieteicējs Tieslietu ministrijā iesniegumus iesniedzis 2008.gada 29.jūlijā, 2009.gada 25.augustā un 2008.gada 29.decembrī, lūdzot atlīdzināt kaitējumu Ls 7000 apmērā. Par galīgo atbildi uz minētajiem iesniegumiem atzīstama Tieslietu ministrijas 2009.gada 26.janvāra vēstule.

[8.2] Lai varētu lemt par zaudējumu atlīdzināšanu, nepieciešams konstatēt iestādes izdotu prettiesisku administratīvo aktu vai faktisko rīcību. Minētie priekšnoteikumi konkrētajā gadījumā nav konstatējami.

[8.3] Jautājums par ieslodzījumā nostrādātā laika ieskaitīšana darba stāžā ir Valsts sociālās apdrošināšanas aģentūras kompetence, kas pieņem lēmumu par apdrošināšanas iemaksu periodu, kuru ieskaita apdrošināšanas stāžā.

[8.4] Pieteicēja 2006.gada 16.oktobra sūdzība, ko pieteicējs nosūtījis Valsts cilvēktiesību birojam, ministrijā nav saņemta.

[9] Tiesas sēdē pieteicējs un pieteicēja pārstāvis uzturēja pieteikumu uz tajā norādīto motīvu pamata. Pieteicējs papildus norādīja, ka kaitējuma atlīdzinājuma prasījums Ls 1000 000 apmērā ietver gan pret Tieslietu ministriju, gan Kultūras ministriju vērstu prasījumu.

Tiesas sēdē Kultūras ministrijas pārstāvis pieteikumu neatzina uz rakstveida paskaidrojumā norādīto argumentu pamata.

Tieslietu ministrijas pārstāvis pieteikumu neatzina uz rakstveida paskaidrojumā norādīto argumentu pamata.

Motīvu daļa

[10] Tiesa, noklausoties lietas dalībnieku paskaidrojumus, izvērtējot lietas apstākļus un lietā esošos pierādījumus, secina, ka pieteikums daļā ir pamatots un apmierināms, pieteikuma daļā tiesvedība ir izbeidzama, kā arī daļā pieteikums atstājams bez izskatīšanas.

I

[11] Lietā ir strīds par to, vai pieteicējs vēršoties Valsts arhīvu ģenerāldirekcijā ir atbrīvojams no maksas par arhīva izziņu izsniegšanu, proti, vai pieteicējam ir tiesības bez maksas saņemt no valsts arhīviem izziņas par nostrādāto laiku.

[12] Saskaņā ar likuma „Par arhīviem" 1.panta pirmās daļas 1.punktu Latvijas nacionālajā arhīva fondā ietilpst valsts arhīvu fonds, kuru veido valsts arhīvos, citas valsts glabātavās, augstākajās un vietējās valsts varas un pārvaldes institūcijās, tiesās, arbitrāžā, prokuratūrā, citās valsts iestādēs, uzņēmumos un organizācijās (neatkarīgi no to pakļautības) uzkrātie dokumenti.

Minētā likuma 5.pants noteic, ka valsts arhīvu sistēmu veido valsts arhīvi, Valsts personāldokumentu arhīvs, kā arī arhīvu struktūrvienības. Valsts arhīvi ir juridiskās personas. Valsts arhīvu sistēmu pārvalda Valsts arhīvu ģenerāldirekcija. Valsts arhīvu ģenerāldirekcija ir Kultūras ministrijas pārraudzībā. Valsts arhīvu ģenerāldirekcijas nolikumu apstiprina Ministru kabinets.

Saskaņā ar likuma „Par arhīviem" 15.pantu, Latvijas pilsoņi ir tiesīgi noteiktā kārtībā izmantot Latvijas valsts arhīvu fondu dokumentus (panta pirmā daļa). Visi arhīvu materiāli lasītavās izmantojami bez maksas, izņemot sniegtos papildpakalpojumus (panta otrā daļa). Pilsoņi var pieprasīt valsts arhīviem, valsts iestādēm, uzņēmumiem, organizācijām un citām juridiskajām personām arhīvu izziņas par sevi, par viņu aizgādībā esošām personām un mirušiem radiniekiem (panta ceturtā daļa). Valsts arhīviem jāizsniedz arhīvu izziņas pēc pilsoņu un iestāžu pieprasījuma uz visu to rīcībā esošo dokumentu pamata (panta piektā daļa).

Tātad, jebkuram Latvijas pilsonim ir tiesības noteiktā kārtībā vērsties valsts arhīvos un saņemt arhīvu izziņas par sevi uz visu attiecīgā arhīva rīcībā esošo dokumentu pamata. Secināms, ka pieteicējam ir subjektīvas tiesības vērsties valsts arhīvos ar arhīva izziņas pieprasījumu par arhīvos uzkrātajām ziņām par pieteicēja nostrādātajiem darba periodiem.

[13] Saskaņā ar Noteikumiem Nr.320, valsts arhīvu sistēmas iestādes sniedz maksas pakalpojumus saskaņā ar šo noteikumu pielikumā norādīto cenrādi. Noteikumiem Nr.320 pielikuma „Valsts arhīvu sistēmas iestāžu sniegto maksas pakalpojumu cenrādis" 1.punktā paredzēts, ka dokumentu tematiska atlase atbilstoši pieprasījumam un izziņu sagatavošana ir maksas pakalpojums.

Līdz ar to, pieteicējs lūdzot sniegt izziņu par viņa nostrādātajiem darba periodiem gan brīvībā, gan ieslodzījuma vietās, ir pieprasījis sniegt maksas pakalpojumus, jo izziņas sniegšana pieprasa dokumentu tematisku atlasu un izziņas sagatavošanu.

[14] Saskaņā ar Noteikumiem Nr.320 4.punktu, fiziskajām personām maksu par pakalpojumiem samazina vai fiziskās personas no tās atbrīvo normatīvajos aktos noteiktajos gadījumos un kārtībā. Pieteicējs ar lūgumu par pakalpojuma sniegšanu vērsās Valsts arhīvu ģenerāldirekcijā, savukārt saņemot atbildi par nepieciešamību veikt samaksu, to apstrīdēja Kultūras ministrijā, vienlaicīgi lūdzot atbrīvot no maksas par valsts arhīvu sistēmas iestāžu pakalpojumiem.

Saskaņā ar Ministru kabineta 2005.gada 17.maija noteikumu Nr.337 „Valsts arhīvu ģenerāldirekcijas nolikums" (turpmāk – Nolikums) 1. un 2.punktiem, Valsts arhīvu ģenerāldirekcija ir kultūras ministra pārraudzībā esoša tiešās pārvaldes iestāde, kas īsteno valsts politiku arhīvu jomā; ģenerāldirekcija ir augstāka iestāde valsts arhīvu sistēmas iestādēm.

Saskaņā ar Nolikumu, ģenerāldirekcijas uzdevumos ietilpst veikt pasākumus, lai nodrošinātu Latvijas Republikas Satversmē, citos Latvijas Republikas un Eiropas Savienības normatīvajos aktos, kā arī starptautisko tiesību normās noteikto principu ievērošanu informācijas saglabāšanā un pieejamībā, ievērojot fizisko personu datu aizsardzību (4.9.punkts); nodrošināt vienotas valsts arhīvu pakalpojumu sniegšanas un arhīvos glabājamās informācijas pieejamības sistēmas veidošanu juridiskajām un fiziskajām personām (4.18.punkts).

Saskaņā ar Nolikuma 7.punktu Valsts arhīvu ģenerāldirekcijas ģenerāldirektors veic Valsts pārvaldes iekārtas likumā noteiktās tiešās pārvaldes iestādes vadītāja funkcijas, kā arī atbild par valsts arhīvu sistēmas darbu kopumā, nodrošina tā nepārtrauktību, lietderību un tiesiskumu (7.1.punkts); atbilstoši kompetencei dod norādījumus valsts arhīvu sistēmas iestāžu pārvaldes amatpersonām (7.6.punkts). Ģenerāldirektora izdotos administratīvos aktus un faktisko rīcību var apstrīdēt Kultūras ministrijā; Kultūras ministrijas lēmumu var pārsūdzēt tiesā (13.punkts).

No minētajām tiesību normām tiesa secina, ka Valsts arhīvu ģenerāldirekcijas ģenerāldirektora kompetencē ir izlemt pieteicēja iesniegumu par labvēlīga administratīvā akta (par atbrīvošanu no maksas par valsts arhīvu sistēmas iestāžu pakalpojumiem) izdošanu un to apmierināt (šajā gadījumā Valsts arhīvu ģenerāldirekcijas ģenerāldirektora izdotais administratīvais akts atbilstoši Nolikuma 7.6.punktam ir saistošs valsts arhīvu sistēmas iestāžu pārvaldes amatpersonām) vai arī noraidīt. Konkrētajā gadījumā Kultūras ministrijai kā augstākai iestādei, ja tā konstatētu pamatu iesnieguma apmierināšanai, būtu jāatceļ Valsts arhīvu ģenerāldirekcijas atteikums un jānodod iesniegums cita lēmuma pieņemšanai. Tādējādi, ja tiesa konstatē priekšnoteikumus labvēlīga administratīvā akta izdošanai, Valsts arhīvu ģenerāldirekcijai ir uzliekams pienākums izdot attiecīgu administratīvo aktu.

[15] Noteikumu Nr.320 4.punkta norma paredz, ka fiziskajām personām maksu par pakalpojumiem samazina vai fiziskās personas no tās atbrīvo normatīvajos aktos noteiktajos gadījumos un kārtībā. Tuvākus paskaidrojumus, kādos tieši normatīvajos aktos iepriekš minētie gadījumi un kārtība ir noteikti, norma nesniedz.

Kā tas norādīts pārsūdzētajā Lēmumā, noskaidrojot Noteikumu Nr.320 4.punkta saturu ir izmantojama analoģijas metode un jāņem vērā Noteikumu Nr.940 nosacījumi.

Saskaņā ar APL 17.panta otro daļu, ja iestāde vai tiesa konstatē tiesību sistēmā nepilnību, tā var šo nepilnību novērst, arī lietojot analoģijas metodi, tas ir, sistēmiski analizējot līdzīgu gadījumu tiesisko regulējumu un šīs analīzes rezultātā konstatētos tiesību principus piemērojot konkrētajā gadījumā. Ar analoģiju nedrīkst pamatot tādu administratīvo aktu, kurš ierobežo adresāta cilvēktiesības.

No APL 17.panta otrās daļas izriet, ka likuma vai tiesību analoģijas priekšnoteikums ir tāds tiesību normās ietverta pozitīvi tiesiska regulējuma trūkums, kaut arī no tiesību sistēmas viedokļa šāds regulējums ir nepieciešams. Uz to, ka konkrētajā gadījumā regulējums par strīdus jautājumu ir objektīvi nepieciešams, tieši norāda Noteikumiem Nr.320 4.punkts. Vienlaicīgi tiesa, tāpat kā iestāde pārsūdzētajā Lēmumā, nekonstatē tiesību normas, kas tieši regulētu atbrīvošanas no maksas par valsts arhīvu sistēmas iestāžu sniegtajiem maksas pakalpojumiem gadījumus un kārtību. Tādējādi pastāv atklāts likuma robs, kurš var tikt aizpildīts ar analoģijas metodes palīdzību. Proti, attiecībā uz likumā tieši nenoregulētu jautājumu ir jāmeklē tāda tiesību norma, kas regulē līdzīgus dzīves gadījumus un jāizvērtē abu normu sistēmiskās analīzes rezultātā konstatēto tiesību principu piemērošanu konkrētajā gadījumā.

Tiesa piekrīt iestādes secinājumam, ka aizpildot konstatēto likuma robu ir piemērojamas Noteikumu Nr.940 normas. Atbilstoši Noteikumu Nr.940 1.punktam, noteikumi nosaka: 1) informācijas sniegšanas pakalpojumus, par kuriem Informācijas atklātības likuma 1.panta 4.punktā minētās iestādes iekasē samaksu (turpmāk - maksas pakalpojums); 2) maksas apmēru par iestādes sniegtajiem maksas pakalpojumiem un gadījumus, kad privātpersonai samazina maksu par pakalpojumu vai atbrīvo no tās; 3) kārtību, kādā veic samaksu par maksas pakalpojumiem. Minētie noteikumi ir izdoti pamatojoties uz Likuma par budžetu un finanšu vadību 5.panta devīto daļu (tāpat kā noteikumi Nr.320), kā arī pamatojoties uz Informācijas atklātības likuma 13.panta trešo un ceturto daļu. Informācijas atklātības likuma 13.pants noteic, ka vispārpieejamo informāciju, kas nav papildus jāapstrādā, izsniedz bez maksas (13.panta pirmā daļa).

Ikviens informācijas pieprasītājs var lūgt atbrīvojumu no maksas par pakalpojumu; Ministru kabinets nosaka gadījumus, kad privātpersonai samazina maksu par informācijas sniegšanu vai atbrīvo no tās (13.panta otrā daļa). Kārtību, kādā veic samaksu par informācijas sniegšanu, kā arī maksas pakalpojumus un to apmēru nosaka Ministru kabinets (13.panta otrā daļa).

No likuma „Par arhīviem" 15.panta otrās daļas izriet, ka valsts arhīvu materiālus fiziskas personas var izmantot bez maksas (lasītavās), savukārt maksa tiek iekasēta par arhīva iestāžu sniegtajiem papildpakalpojumiem, minēto kārtību attiecībā uz valsts arhīvu sistēmas iestāžu sniegtajiem maksas pakalpojumiem konkretizējot Noteikumos Nr.320. Līdzīgs princips ietverts Informācijas atklātības likuma 13.panta pirmajā daļā, proti, ka vispārpieejamo informāciju, kas nav papildus jāapstrādā, izsniedz bez maksas, savukārt maksas pakalpojumu sniegšanas kārtība tiek konkretizēta Noteikumu Nr.940 normās. Tāpat ir konstatējams vienots minēto tiesību normu mērķis padarīt sabiedrībai pieejamu to informāciju, kura ir iestādes rīcībā vai kuru iestādei atbilstoši tās kompetencei ir pienākums radīt (Informācijas atklātības likums 2.panta pirmā daļa).

Ir secināms, ka Noteikumi Nr.320 un Noteikumu Nr.940 regulē līdzīgus dzīves gadījumus, kas ir viens no analoģijas piemērošanas priekšnoteikumiem. Proti, abos salīdzināmajos gadījumos privātpersonai ir tiesības iestādē saņemt bez maksas informāciju, savukārt par iestāžu sniegtajiem papildpakalpojumiem ir jāveic samaksa.

Vienā gadījumā (Noteikumi Nr.940) kā privātpersonas pieprasījuma tiesiskās sekas ir paredzēta kārtība un priekšnoteikumi atbrīvošanai no samaksas, savukārt otrā gadījumā (Noteikumi Nr.320) šādas sekas nav konkretizētas. Pamatojoties uz apskatāmo dzīves gadījumu līdzību tiesa secina, ka Noteikumu Nr.320 piemērošanas gadījumos var tikt piemērotas Noteikumos Nr.940 paredzētās tiesiskās sekas.

[16] Kā to pareizi konstatējusi iestāde, Noteikumu Nr.940 5. un 6.punktā noteikto gadījumu uzskaitījumā, kad privātpersona tiek atbrīvota no maksas par informācijas sniegšanas pakalpojumu, neietilpst pieprasītāja atrašanās notiesātās personas statusā. Šāds statuss automātiski nenozīmē arī to, ka būtu piemērojams Noteikumu Nr.940 8.punkts.

Noteikumu Nr.940 8.punkts noteic, ka iestāde pēc pamatota iesnieguma saņemšanas ir tiesīga pieņemt lēmumu par maksas apmēra samazināšanu privātpersonām, kas nav minētas šo noteikumu 5. un 6.punktā. Iestāde izvērtē privātpersonas mantisko stāvokli un pieprasītās informācijas nepieciešamību viņas tiesisko interešu aizsardzībai un pieņem attiecīgu lēmumu.

Konkrētajā gadījumā, kā tas izriet no lietas materiāliem, ne Valsts arhīvu ģenerāldirekcija pieņemot sākotnējo lēmumu, ne Kultūras ministrija pārbaudot zemākas iestādes pieņemto lēmumu, nav izvērtējušas Noteikumu Nr.940 8.punktā noteiktos priekšnoteikumus. Proti, Valsts arhīvu ģenerāldirekcija un Kultūras ministrija savos lēmumos ir aprobežojušās ar konstatējumu, ka pieteicēja notiesātas personas statuss pats par sevi nav pamats atvieglojumu saņemšanai, taču nav analizējušas, vai ir saņemts pamatots pieteicēja iesniegums, vai pieteicēja mantiskais stāvoklis ir tāds, kas liedz veikt samaksu par pieprasītajiem pakalpojumiem, vai pieprasītā informācija ir nepieciešama pieteicēja tiesisko interešu aizsardzībai. Tātad, iestāde faktiski tikai konstatēja, ka pieteicējs neatbilst Noteikumu Nr.940 5. un 6.punktā noteiktajām personu kategorijām, kurām ir tiesības saņemt atvieglojumus. Iestāde nav ņēmusi vērā, ka Noteikumu Nr.940 8.punkta mērķis ir nevis paredzēt atbrīvošanu no samaksas kāda 5. un 6.punktā neminēta, taču līdzīga statusa gadījumā, bet gan nepieļaut situācijas, kurās personas tiesisko interešu aizsardzība, kas ir atkarīga no pakalpojuma saņemšanas, ir apdraudēta personas mantiskā stāvokļa dēļ. Tādējādi kļūdaina ir Kultūras ministrijas Lēmuma norāde, ka normatīvie akti neparedz atbrīvojumu no samaksas personai, kas izcieš sodu brīvības atņemšanas iestādē. Šāda norāde rada iespaidu, ka ieslodzītās

personas ir izslēgtas no to personu loka, kurām var tikt piešķirta maksas samazināšana, lai gan konkrētajā gadījumā bija jāvērtē pieteicēja mantiskais stāvoklis un atrašanās brīvības atņemšanas iestādē kā viens no apstākļiem, kas šo stāvokli raksturo.

Turklāt tiesa uzskata, ka Noteikumu Nr.940 8.punkts neizslēdz iestādes tiesības, objektīvi izvērtējot privātpersonas mantisko stāvokli, atbrīvot pieteicēju no samaksas pilnībā, jeb samazināt maksas apmēru līdz nullei. Šāds risinājums būtu jāpiemēro gadījumos, kad maksas apmērs pat nelielā apmērā liegtu personai piekļuvi informācijai, kas ir nepieciešama būtisku personas tiesisko interešu aizsardzībai un tādējādi personai tiesības pēc būtības tiktu pilnībā atņemtas.

[17] Izvērtējot Noteikumu Nr.940 8.punkta priekšnoteikumus, tiesa atzīst, ka konkrētajā gadījumā iestādei bija jānonāk pie secinājuma, ka pieteicējs pilnībā atbrīvojams no maksas par valsts arhīvu sistēmas iestāžu sniegtajiem maksas pakalpojumiem.

Pirmkārt, pieteicējs vēršoties ar apstrīdēšanas iesniegumu Kultūras ministrijā norādīja, ka viņa kontā nav naudas līdzekļu, tādējādi, pamatojot savu lūgumu par atbrīvošanu no maksāšanas pienākuma ar konkrētiem apstākļiem – naudas līdzekļu pilnīgu trūkumu (*lietas 131.lapa*).

Otrkārt, no lietas materiālos esošās Daugavpils cietuma 2008.gada 17.decembra pavadvēstules tiesai (*lietas 34.lapa*) secināms, ka pieteicējs Daugavgrīvas cietumā netiek nodarbināts nekādos algotos darbos. Savukārt no pieteicēja naudas līdzekļu konta izdrukas par periodu no 2008.gada 1.augusta līdz 2008.gada 16.decembrim (*lietas 35.lapa*) izriet, ka pieteicēja konta atlikums ir Ls 0,12, kā arī ieņēmumi un izdevumi šajā periodā nav bijuši. No pieteikuma un tā papildinājumiem izriet, ka pieteicējam nav radinieku, kuri viņam pārskaitītu uz cietuma kontu naudas summas. No minētajiem apstākļiem tiesa konstatē, ka pārsūdzētā Lēmuma pieņemšanai sekojošā periodā pieteicējam nebija brīvu naudas līdzekļu. Trīs mēnešu laikā pieteicējs nav guvis nekādus ienākumus. Izvērtējot pieteikumā un tā papildinājumos, kā arī vairākos iestādēm adresētajos iesniegumos pieteicēja norādītos apstākļus, ar lielu ticamības pakāpi var apgalvot, ka tāds pats mantiskais stāvoklis pieteicējam bija arī Lēmuma pieņemšanas brīdī. Nav pamata uzskatīt, ka pieteicēja mantiskais stāvoklis būtu uzlabojies arī lietas izskatīšanas brīdī. Uz minēto apstākļu pamata tiesa atzīst par izpildījušos vienu no Nr.940 8.punkta priekšnoteikumiem – tādu pieteicēja mantisko stāvokli, kas liedz viņam samaksāt par valsts arhīvu sistēmas iestāžu sniegtajiem maksas pakalpojumiem. Turklāt, pieteicēja mantiskais stāvoklis ir tāds, ka tas liedz pieteicējam veikt samaksu pat minimālā apmērā.

Treškārt, pieteicējs vēršoties Valsts arhīvu ģenerāldirekcijā lūdza izsniegt valsts arhīvu izziņas par darbu kopš 1962.gada vairāk nekā 20 uzņēmumos un organizācijās dažādās Latvijas pilsētās un rajonos, norādot, ka tās nepieciešamas pieteicēja darba stāža pierādīšanai (sk. Valsts arhīvu ģenerāldirekcijas 2008.gada 18.aprīļa atbildi Nr.1-16/Ē-7, *lietas 45.lapa*, pieteicēja 2008.gada 29.janvāra iesniegumu, kas pārsūtīts no Iekšlietu ministrijas Pilsonības un migrācijas lietu pārvaldes, *lietas 124.-126.lapas*). Kā norādīts Kultūras ministrijai iesniegtajā apstrīdēšanas iesniegumā, minētās izziņas nepieciešamas, cita starp, iesniegšanai Valsts sociālās apdrošināšanas aģentūrā (*lietas 132.lapa*).

Saskaņā ar Ministru kabineta 2002.gada 23.aprīļa noteikumu Nr.165 „Apdrošināšanas periodu pierādīšanas, aprēķināšanas un uzskaites kārtība" 2.punktu, darbu un tam pielīdzinātos periodus līdz 1991.gada 1.janvārim neatkarīgi no sociālās apdrošināšanas iemaksu veikšanas pielīdzina apdrošināšanas periodiem, kas balstīti uz sociālās apdrošināšanas iemaksām un veido apdrošināšanas stāžu, lai noteiktu tiesības uz valsts pensiju, kuras radušās pēc šo noteikumu spēkā stāšanās. Atbilstoši minēto noteikumu 4.punktam, apdrošināšanas periodu apliecinošus dokumentus iesniedz Valsts

sociālās apdrošināšanas aģentūrā; aģentūra uzskaita atsevišķus apdrošināšanas periodus un aprēķina kopējo apdrošināšanas stāžu. Savukārt minēto noteikumu 5.6.punkts noteic, ka Apdrošināšanas periodu apliecina Latvijas valsts arhīvu vai citu valstu arhīvu izziņas. Secināms, ka pieprasītās arhīvu izziņas pieteicējam ir nepieciešams viņa tiesisko interešu aizsardzībai, proti, lai īstenotu tiesības uz vecuma pensijas saņemšanu.

Noteikumu Nr.940 8.punkts formulēts kā iestādes rīcības brīvības norma, uz ko norāda tajā lietotie vārdi „ir tiesīga". Kā atzīst tiesa, konkrētajā gadījumā ir konstatējami visi Noteikumu Nr.940 8.punktā paredzētie priekšnoteikumi personas atbrīvošanai no samaksas. Šādos apstākļos, ņemot vērā pieprasīto izziņu nepieciešamību konstitucionālo tiesību uz sociālo nodrošinājumu vecuma gadījumā (Satversmes 109.pants) aizsardzībai, iestādes rīcības brīvība uzskatāma par samazināti līdz nullei un tiesisks var būt tikai noteikta satura lēmums – proti, lēmums par pieteicēja atbrīvošanu no maksas par valsts arhīvu sistēmas iestāžu sniegtajiem maksas pakalpojumiem.

Apkopojot iepriekš minēto tiesa atzīst, ka pieteikums daļā par atbrīvošanu no maksas par valsts arhīvu sistēmas iestāžu sniegtajiem maksas pakalpojumiem ir apmierināms un Valsts arhīvu ģenerāldirekcijai ir uzliekams pienākums izdot attiecīga satura administratīvo aktu.

[18] Izvērtējot pieteicēja prasījumu par kaitējuma atlīdzināšanu Ls 20 000 apmērā par Kultūras ministrijas atteikšanos atbrīvot pieteicēju no maksas par valsts arhīvu sistēmas iestāžu sniegtajiem maksas pakalpojumiem, tiesas ieskatā nav konstatējami priekšnoteikumi mantiska atlīdzinājuma piešķiršanai.

APL 94.panta ceturtā daļa noteic, ka atlīdzināšanas pienākumu attiecīgais publisko tiesību subjekts var izpildīt, atjaunojot stāvokli, kāds pastāvēja pirms zaudējuma vai kaitējuma nodarīšanas, vai, ja tas nav vai nav pilnībā iespējams vai nav adekvāti, samaksājot atbilstīgu atlīdzinājumu naudā. No minētās tiesību normas izriet, ka prioritārs kaitējuma atlīdzināšanas veids ir nelabvēlīgo seku novēršana. Konkrētajā gadījumā tiesa nekonstatē, ka ar iestādes nepamatoto atteikumu pieteicējam tika nodarītas neatgriezeniskas nelabvēlīgas sekas, jo ar tiesas spriedumu par labvēlīga akta izdošanu pieteicējs ir panācis sev vēlamo rezultātu un šīs sekas tiek novērstas. Tiesa nekonstatē, ka jau ar iestādes atteikumu būtu iestājušās tādas sekas, kuru novēršanai vēlāk (tiesā) panākts labvēlīgs risinājums nebūtu pietiekams.

Līdz ar to, pieteikumu daļā par kaitējuma atlīdzināšanu Ls 20 000 apmērā tiesa uzskata par nepamatotu un noraidāmu.

II

[19] Pieteicējs sākotnējā pieteikumā un tā papildinājumos ir izteicis prasījumus par Jelgavas cietuma un Daugavpils cietuma prettiesisko rīcību, uzskatot, ka par šo rīcību viņam ir izmaksājama kompensācija, kas kopsummā ar kompensāciju par Kultūras ministrijas prettiesisko lēmumu sastāda Ls 1000 000.

Ar Administratīvās rajona tiesas tiesneses 2008.gada 23.decembra lēmumu nolemts pieņemt pieteikumu par Kultūras ministrijas 2008.gada 6.jūnija lēmuma atcelšanu un labvēlīga administratīvā akta izdošanu. Lēmumā nav norādīts, ka tiek pieņemts pieteikums daļā par Jelgavas cietuma un Daugavpils cietuma faktisko rīcību un kaitējuma atlīdzināšanu. Tomēr, izskatot lietu tiesa konstatē, ka iepriekš minētie argumenti par ieslodzījuma vietu prettiesisko rīcību ir izteikti jau sākotnējā pieteikumā un tie ir uzskatāmi par atsevišķiem prasījumiem, tādēļ to neizvērtēšanai nebūtu pamata.

[20] Pieteicējs norāda, ka nepatiesa ir Jelgavas cietuma priekšnieka 2006.gada 31.jūlija atbildē Nr.8/4-2179 pieteicējam sniegtā informācija, kā arī informācija nav sniegta pēc būtības.

No lietas materiāliem tiesa konstatē, ka pieteicējs 2006.gada 20.jūlijā nosūtīja iesniegumu Jelgavas cietuma priekšniekam, lūdzot atsūtīt nodokļu grāmatiņu par ieturētajiem nodokļiem no algas periodā no 1993.gada marta līdz 1998.gada oktobrim.

2006.gada 31.jūlijā Jelgavas cietuma priekšnieka v.i. sniedza pieteicējam atbildi Nr.8/4-2179, norādot, ka algas nodokļa grāmatiņas personas lietā neglabājas, visi dokumenti no personas lietas izsniegti pret parakstu atbrīvošanas dienā, personas lieta pēc glabāšanas termiņa izbeigšanās iznīcināta 2005.gada 5.decembrī.

Pieteicējs 2006.gada 7.augustā nosūtīja Korupcijas novēršanas un apkarošanas birojam (turpmāk – KNAB) sūdzību par Jelgavas cietuma priekšnieka v.i. atbildi. Sūdzībā norādīts, ka kāds ir piesavinājies pieteicējam pienākošos sertifikātus. Lūdz noskaidrot vainīgo un uzlikt vainīgajam pienākumu pārskaitīt sertifikātu nominālvērtību naudā uz pieteicēja kontu. KNAB pieteicēja sūdzību pārsūtīja Ieslodzījuma vietu pārvaldei (turpmāk – IeVP).

IeVP priekšnieka 2006.gada 8.septembra atbildē Nr.1/3-Ē/3918 pieteicējam norādīts, ka saskaņā ar 1998.gada 14.oktobra grozījumiem Latvijas Sodu izpildes kodeksa 55.pantā, tikai no 1999.gada 1.aprīļa ieslodzītie kļuva nodokļu maksātāji, bet pieteicējs atbrīvots no Jelgavas cietuma vēl 1998.gada 2.oktobrī, tādēļ Jelgavas cietumā nevarēja viņam izsniegt algas nodokļa grāmatiņu. Pieteicējs pasi ar personas kodu saņēma tikai 1998.gada 20.februārī, tādēļ laikā, kad Jelgavas cietumā strādāja pilsētas domes komisijas, tās nevarēja piešķirt *J.Ē.* personas kodu un sertifikātus par Latvijā nodzīvoto laiku.

2006.gada 14.septembrī pieteicējs nosūtīja IeVP priekšniekam atkārtotu iesniegumu, lūdzot piedzīt no vainīgajiem morālā un materiālā kaitējuma atlīdzinājumu: Ls 5000 par morālo kaitējumu un aprēķināt reālo zaudējumu summu no neizsniegto sertifikātu nominālvērtības.

2006.gada 4.oktobrī IeVP priekšnieka vietnieks sniedza pieteicējam atbildi Nr.1/15-Ē/4259, norādot, ka pieteicēja pretenzijas pret Jelgavas cietuma administrāciju ir nepamatotas un IeVP priekšnieka 2006.gada 8.septembra ir sniegts izsmeļošs skaidrojums.

2006.gada 16.oktobrī pieteicējs nosūtīja iesniegumu Valsts cilvēktiesību birojam, kurā norāda uz vēlmi iesniegt atlīdzinājuma prasījumu (par materiālo, personīgo un morālo kaitējumu) Tieslietu ministrijā (jo IeVP priekšnieka vietnieks atbildē Nr.1/15-Ē/4259 šo prasību noraida): 1) par ieturēto algas nodokļu fakta slēpšanu, ar nolūku atbalstīt safabricēto apsūdzību – Ls 5000 (morālais kaitējums); 2) par IeVP priekšnieka 2006.gada 13.septembra atbildē norādīto, ka no 1991.gada februāra līdz 1998.gada 20.februārim pieteicēju turēja ieslodzījumā nenoskaidrojot identitāti – Ls 20 000 (personiskais kaitējums).

2006.gada 21.decembrī Valsts cilvēktiesību biroja direktora p.i. sniedza pieteicējam atbildi Nr.3-2-2/2834, kurā ieteikts vērsties Tieslietu ministrijā.

[21] Tiesa konstatē, ka pieteicējs vērsies pie Jelgavas cietuma priekšnieka ar iesniegumu par izziņas sniegšanu un nav apmierināts ar Jelgavas cietuma priekšnieka un augstākas iestādes – IeVP saņemtajām atbildēm, kurās sniegtas ziņas par konkrēto situāciju – algas nodokļu grāmatiņas neizsniegšanas un sertifikātu nepiešķiršanas (laikā, kad Jelgavas cietumā strādāja pilsētas domes komisijas) iemesliem.

Saskaņā ar APL 89.pantu, izziņa ir atzīstama par iestādes faktisko rīcību.

Saskaņā ar APL 91.panta trešo daļu, iestādes lēmums par pareizas izziņas izsniegšanu ir apstrīdams un pārsūdzams kā aministratīvais akts.

Tiesa konstatē, ka tiesā bija pārsūdzama IeVP priekšnieka vietnieka 2006.gada 4.oktobra atbilde Nr.1/15-Ē/4259, ar kuru par nepamatotām atzītas pieteicēja pretenzijas un noraidīts prasījums atlīdzināt kaitējumu.

Pieteicējam minētā atbilde kļuva zināma ne vēlāk kā 2006.gada 16.oktobrī, kad pieteicējs nosūtīja iesniegumu Valsts cilvēktiesību birojam, norādot iesniegumā iebildumus arī par IeVP priekšnieka vietnieka 2006.gada 4.oktobra atbildi Nr.1/15-Ē/4259. Līdz ar to, minētā atbilde kā galīgais lēmums par izziņu atbilstoši APL 70.panta pirmajai daļai bija pārsūdzams tiesā līdz 2006.gada 16.novembrim. Pieteicējs, iesniedzot pieteikumu tiesā 2008.gada 19.jūnijā (izsūtīts 2008.gada 17.jūnijā), nokavēja procesuālo termiņu pieteikuma iesniegšanai. Pieteikumā nav izteikts lūgums par termiņa atjaunošanu.

Pieteicēja pārstāvis 2009.gada 3.novembra tiesas sēdē norādīja, ka procesuālais termiņš pieteikuma iesniegšanai ir atjaunojams, jo pieteicējs atradās ieslodzījumā un 2006.gadā saņemto atbildi nevarēja pārsūdzēt naudas trūkuma dēļ, bet vēstules Valsts cilvēktiesību birojam ieslodzītie var nosūtīt bez maksas (*lietas 77.lapa*). Tiesa, izvērtējot lūgumu atbilstoši APL 46.panta pirmajai daļai uzskata, ka nokavējuma iemesls nav atzīstams par attaisnojošu. Tiesa spriedumā iepriekš ir atzinusi, ka pieteicēja mantiskais stāvoklis ir slikts. Tomēr, kā tas izriet no pieteicēja veiktās sarakstes ar Jelgavas cietumu, IeVP un KNAB (pirms 2006.gada 4.oktobra atbildes Nr.1/15-Ē/4259), pieteicēja mantiskais stāvoklis nebija šķērslis vēstuļu nosūtīšanai minētajām iestādēm. Arī pēc 2006.gada 4.oktobra atbildes Nr.1/15-Ē/4259 pieteicējs ir veicis dokumentu nosūtīšanu tiesai, ko apliecina lietas materiālos esošais 2007.gada 10.maija pieteikums par Tieslietu ministrijas 2006.gada 24.janvāra lēmuma Nr.1-12/8 pārsūdzēšanu. Līdz ar to, pieteikuma iesniegšanas nokavējums par vairāk nekā pusotru gadu ir atzīstams par neattaisnojošu un tā atjaunošanas lūgums ir noraidāms.

Tiesa atzīst, ka tiesvedība lietā par izziņu – algas nodokļu grāmatiņas neizsniegšanas un sertifikātu nepiešķiršanas iemesliem – ir izbeidzama pamatojoties uz APL 282.panta 8.punktu, kas noteic, ka tiesa izbeidz tiesvedību lietā, ja nokavēts procesuālais termiņš pieteikuma iesniegšanai un tiesa to nav atjaunojusi.

[22] Pieteicējs kā prasījumus norāda Daugavpils cietuma prettiesisko rīcību, nesniedzot atbildi uz 2008.gada 12.marta iesniegumu par faktiski nostrādāto laiku, kā arī Grīvas cietuma priekšnieka 2008.gada 4.martā sniegto atbildi, ka notiesāto darbs soda izciešanas iestādēs nav iekļaujams darba stāžā, bet tikai laiks pēc 1999.gada 1.aprīļa, ja sociālajā budžetā ir pārskaitīts sociālais nodoklis.

Saskaņā ar APL 91.panta trešo daļu, iestādes lēmums par pareizas izziņas izsniegšanu ir apstrīdams un pārsūdzams kā aministratīvais akts. Saskaņā ar minētā panta ceturto daļu, citos gadījumos privātpersona iestādes faktisko rīcību var apstrīdēt un pārsūdzēt tāpat kā administratīvo aktu. Saskaņā ar Latvijas Sodu izpildes kodeksa 50.panta otro daļu, notiesātā iesniegumus par brīvības atņemšanas iestādes administrācijas izdotu administratīvo aktu un faktiskās rīcības apstrīdēšanu izskata Ieslodzījuma vietu pārvaldes priekšnieks Administratīvā procesa likumā noteiktajā kārtībā. Pieteicējs nav norādījis, ka pieteikumā minēto Daugavpils cietuma faktisko rīcību apstrīdējis Ieslodzījuma vietu pārvaldē, kā arī lietā nav iesniegti dokumenti par lietas ārpustiesas izskatīšanas kārtības ievērošanu. Minētais ir pamats pieteikuma atstāšanai bez izskatīšanas saskaņā ar APL 278.panta 1.punktu, kurā noteikts, ka tiesa atstāj pieteikumu bez izskatīšanas, ja pieteicējs nav ievērojis likumā noteikto lietas iepriekšējās ārpustiesas izskatīšanas kārtību.

[23] Saskaņā ar APL 92.pantu ikviens ir tiesīgs prasīt atbilstīgu atlīdzinājumu par mantiskajiem zaudējumiem vai personisko kaitējumu, arī morālo kaitējumu, kas viņam nodarīts ar administratīvo aktu vai iestādes faktisko rīcību.

No APL 93.panta pirmās, otrās un trešās daļas izriet, ka atlīdzinājumu var prasīt, iesniedzot iesniegumu par administratīvā akta vai faktiskās rīcības apstrīdēšanu, bet ja administratīvo aktu vai faktisko rīcību var pārsūdzēt tiesā bez apstrīdēšanas, tad

atlīdzinājumu var prasīt pieteikumā par administratīvā akta vai faktiskās rīcības pārsūdzēšanu. Ja atlīdzinājums nav prasīts vienlaicīgi ar administratīvā akta vai faktiskās rīcības apstrīdēšanu vai pārsūdzēšanu, iesniegumu par atlīdzinājumu var iesniegt iestādei, kas nodarījusi zaudējumus vai kaitējumu, ja ir pabeigta attiecīgās administratīvās lietas izskatīšana pēc būtības.

No minētajām tiesību normām secināms, ka prasījums par atlīdzinājumu administratīvajā procesā nav patstāvīgs prasījums. Atlīdzinājumu var prasīt vai nu pārsūdzot konkrētu administratīvo aktu vai faktisko rīcību, vai arī pēc tāda procesa noslēgšanās, kurā pabeigta attiecīgā administratīvā akta vai faktiskās rīcības izvērtēšana pēc būtības.

Arī judikatūrā ir atzīts, ka obligāts priekšnoteikums atlīdzinājuma saņemšanai ir konstatēt, ka konkrētie zaudējumi radušies administratīvā akta izdošanas rezultātā vai iestādes faktiskās rīcības dēļ. Prasījums par atlīdzinājumu ir nesaraujami saistīts ar konkrēto administratīvo aktu vai faktisko rīcību. Pieteikums par atlīdzinājumu nav patstāvīgs prasījums, tas nav pārbaudāms tiesā, ja nav pieļaujama ar to saistītā administratīvā akta vai faktiskās rīcības pārsūdzība (s*al., Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamenta 2008.gada 8.septembra lēmums lietā SKA-588/2008).*

Tas apstāklis, ka Tieslietu ministrija 2009.gada 26.janvāra atbildē Nr.1-24/115-Ē ir atzinusi par nepamatotu pieteicēja iesniegumu par kaitējuma atlīdzinājumu nenozīmē, ka pieteikums kļuvis pieļaujams tiesā. Tā kā nav pieļaujami prasījumi par Jelgavas cietuma un Daugavpils cietuma prettiesisko rīcību, līdz ar to uz tiem pašiem pamatiem nav pieļaujams arī prasījums par kaitējuma atlīdzināšanu un tiesvedība par to attiecīgi izbeidzama pamatojoties uz APL 282.panta 8.punktu (daļā par Jelgavas cietuma prettiesisko rīcību) un atstājama bez izskatīšanas saskaņā ar APL 278.panta 1.punktu (daļā par Daugavpils cietuma prettiesisko rīcību).

III

[24] Līdzīgi kā prasījumi daļā par Jelgavas cietuma un Daugavpils cietuma prettiesisko rīcību, ar Administratīvās rajona tiesas tiesneses 2008.gada 23.decembra lēmumu par lietas ierosināšanu nav izlemts par pieteicēja prasījumu, kurā lūgts izskatot lietu Administratīvajā rajona tiesā sniegt atbildi, vai pamatoti darba stāžā netiek ieskaitīts ieslodzīto nostrādātais darba laiks. Tiesas ieskatā ir izvērtējama arī minētā prasījuma pieļaujamība.

Saskaņā ar APL 184.panta pirmās daļas 3.punktu, pieteikumu var iesniegt arī par no ārējā normatīvā akta tieši izrietošu konkrētu publiski tiesisko attiecību pastāvēšanu, nepastāvēšanu vai to saturu, ja attiecīgās tiesiskās intereses nav iespējams realizēt ar šā panta 1. un 2.punktā (administratīvā akta un faktiskās rīcības pārsūdzēšana) minēto pieteikumu.

Lai tiesā vērstos ar APL 184.panta 3.punktā paredzēto pieteikumu, jāpastāv šādiem priekšnoteikumiem:

1) no ārēja normatīvā akta tieši izriet kādas tiesiskās attiecības,

2) šīs attiecības ir publiski tiesiskas,

3) šīs attiecības ir konkrētas,

4) ir neskaidrības par šo tiesisko attiecību pastāvēšanu vai nav skaidrs to saturs,

5) attiecīgās tiesiskās intereses nav iespējams realizēt ar pieteikumu par administratīvo aktu vai faktisko rīcību.

Savukārt par papildu priekšnoteikumu, kas izriet no APL 31.panta otrās daļas, uzskatāms tas, ka personai jāpastāv subjektīvām tiesībām vai subjektīvai interesei (*sk. Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamenta 2005.gada 12.aprīļa lēmuma lietā Nr.SKA-152 8.punktu).*

Konkrētajā gadījumā pieteicēja tiesības realizējamas atbilstoši Ministru kabineta 2002.gada 23.aprīļa noteikumu Nr.165 „Apdrošināšanas periodu pierādīšanas, aprēķināšanas un uzskaites kārtība" 4.punktam vēršoties Valsts sociālās apdrošināšanas aģentūrā, kuras pieņemto lēmumu par aprēķināto kopējo apdrošināšanas stāžu, ja tas pieteicējam izrādītos nelabvēlīgs, pieteicējam būtu tiesības apstrīdēt un pārsūdzēt.

Pamatojoties uz minēto tiesa konstatē, ka konkrētajā gadījumā pieteikums par no ārējā normatīvā akta izrietošu konkrētu publiski tiesisko attiecību pastāvēšanu nav pieļaujams, jo pieteicējam nav šķēršļu tiesiskās intereses realizēt ar pieteikumu par administratīvo aktu. Līdz ar to tiesvedība par pieteikumu šajā daļā ir izbeidzama pamatojoties uz APL 282.panta 2.punktu, kurā noteikts, ka tiesa izbeidz tiesvedību lietā, ja pieteikumu iesniegusi persona, kurai nav tiesību iesniegt pieteikumu.

Rezolutīvā daļa

Ņemot vērā iepriekš minēto un pamatojoties uz Administratīvā procesa likuma 126.panta otro daļu, 246.-251. un 289.-291.pantu, 278.panta 1.punktu, 282.panta 2. un 8.punktiem, Administratīvā rajona tiesa

nosprieda

Daļēji apmierināt *J.Ē.* pieteikumu.

Uzdot Valsts arhīvu ģenerāldirekcijai viena mēneša laikā no šī sprieduma spēkā stāšanās dienas izdot lēmumu par *J.Ē.* atbrīvošanu no maksas par valsts arhīvu sistēmas iestāžu sniegtajiem maksas pakalpojumiem.

Noraidīt pieteikumu daļā par atlīdzinājumu Ls 200 000 (divsimt tūkstošu latu apmērā) apmērā par Valsts arhīvu ģenerāldirekcijas un Kultūras ministrijas lēmumiem.

Izbeigt tiesvedību pieteikuma daļā par Jelgavas cietuma faktisko rīcību un kaitējuma atlīdzināšanu, kā arī par konstatēšanu, vai pamatoti darba stāžā netiek ieskaitīts ieslodzīto nostrādātais darba laiks.

Atstāt bez izskatīšanas pieteikumu daļā par Daugavpils cietuma faktisko rīcību un kaitējuma atlīdzināšanu.

Piespriest no atbildētāja Latvijas Republikas valsts nodevu Ls 20 (divdesmit latu) apmērā.

Spriedumu var pārsūdzēt Administratīvajā apgabaltiesā divdesmit dienu laikā no sprieduma sastādīšanas dienas, iesniedzot apelācijas sūdzību Administratīvās rajona tiesas Rēzeknes tiesu namā.

Spriedums sastādīts 2010.gada 5.maijā.

Tiesnesis /paraksts/ M.Šļakota

NORAKSTS PAREIZS
Administratīvās rajona tiesas
tiesnesis_____ M.Šļakota
Rēzeknē, 2010.gada 5.maijā